

Występowanie *Carex brizoides* L. w Lasach Oliwskich w Gdańsku

Occurrence of *Carex brizoides* L. in Oliwskie Forests in Gdańsk

MICHAŁ BULIŃSKI

M. Buliński, Katedra i Zakład Biologii i Botaniki Farmaceutycznej, Akademia Medyczna,
Al. Gen. J. Hallera 107, 80-416 Gdańsk; e-mail: pharmbot@eniac.farmacja.amg.gda.pl

ABSTRACT: In Oliwskie Forests, a locality of a rare species in Gdańsk region – *Carex brizoides* L. has been found. For the last time, the taxon was reported from that area more than 70 years ago. A present population of *C. brizoides* is abundant. However, there are no data about its dispersion. It seems to be necessary to protect the locality by law.

KEY WORDS: *Carex brizoides*, rare species, Gdańsk

Carex brizoides jest rozłogową turzycą, często tworzącą łany. Osiąga wysokość około 0,5 m, jest jasnozielona, a kłosa w kwiatostanach ma charakterystycznie łukowato wygięte. Jej podłużnie lancetowate pęcherzyki posiadają obustronne oskrzydlenie i dwuzębny dzióbek (Hegi bez daty, Raciborski 1919, Szafer i in. 1967, Chater 1980, Rutkowski 1998). Turzycza ta ma stosunkowo rozległy zasięg – od Litwy po północną Francję, na południe sięgając po Pireneje, centralną Jugosławię i środkową Ukrainę (Chater 1980). W Polsce występuje na całym obszarze po niższe położenia górskie, często zwłaszcza na południu (Raciborski 1919, Szafer i in. 1967). Na północy kraju jest uznawana za roślinę rzadszą (por. Rutkowski 1998), jednak na Pomorzu Zachodnim nie jest zaliczana do zagrożonych składników flory (por. Żukowski, Jackowiak 1995).

C. brizoides rośnie na glebach ciężkich, wilgotnych, mezotroficznych, mineralno-próchnicznych, w półcieniu, w zbiorowiskach z klasy *Quercus-Fagetum* (Zarzycki 1984). Na terenie Pomorza występuje na glebach piaszczystych lub gliniastych – w zaroślach, lasach mieszanych i na łąkach (Abromeit 1898–1940).

Odnalezione stanowisko *C. brizoides* znajduje się w Lasach Oliwskich, na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Jest ono położone przy asfaltowym trakcie udostępnionym dla ruchu rowerowego i pieszego, wiodącym od ul. Słowackiego do Doliny Radości, zwanym Kleszą Drogą (por. Wilga i in. 1999). Skupienia turzycy znajdują się około 1,5 km od zabudowań położonych w głębi Doliny Rado-

ści. Obecne są zarówno przy samej drodze, jak i w oddaleniu – do około 100 m od niej. Płaty zajęte przez zwarty łąn turzycy ciągną się przede wszystkim w wąskiej, krętej dolince okresowego cieku, długości około 200 m, biegnącej częściowo wzdłuż asfaltowej drogi, częściowo oddalającej się od niej w kierunku tzw. Szwedzkiej Grobli (por. Wilga i in. 1999). Kilka płatów z turzycą, średnicy do 50 m, jest również po drugiej stronie drogi.

C. brizoides rośnie częściowo w prześwietleniach drzewostanu, częściowo pod okapem świerków oraz znajdujących się w niższej warstwie drzewostanu grabów. W łąkach turzycy występują m. in.: *Anemone nemorosa*, *Maianthemum bifolium*, *Oxalis acetosella* i *Trientalis europaea*; częste są także siewki buka. Miejscami rosną również: *Athyrium filix-femina*, *Calamagrostis arundinacea*, *Carex remota*, *Dryopteris carthusiana*, *Equisetum sylvaticum*, *Festuca altissima*, *Galeobdolon luteum*, *Hedera helix*, *Impatiens noli-tangere*, *I. parviflora*, *Milium effusum*, *Stellaria holostea* i *Urtica dioica*.

W wąskiej zabagnionej części dolinki *C. brizoides* rośnie także razem z *Galium palustre*, *Glyceria* cfr. *nemoralis*, *Myosotis palustris* i *Ranunculus repens*, a na poboczu drogi asfaltowej z wieloma innymi gatunkami. *C. brizoides* nie oddala się od wąskiego pasa dolinki, nie występuje również w miejscach zabagnień. Charakterystyczny jest brak okazów tego gatunku pod okapem buków oraz pod zwartym krzewiastym jego podrostem. Wprawdzie turzycza drżączkowata występuje tu generalnie na siedlisku żyznej buczyny niżowej *Melico-Fagetum*, to jednak buk, a przypuszczalnie ściółka z jego liści, działa wyraźnie hamująco na rozwój tej rośliny. Najbardziej bujne, zwarte łąny *C. brizoides* zajmują w rzeczywistości pasy odmiennego niż buczynowe siedliska, nawiązującego do łąkowo-grądowego.

C. brizoides jest w regionie gdańskim gatunkiem rzadkim, podawanym dotąd zaledwie z kilku miejsc (Abromeit 1898–1940). Z okolic Gdańska znane było jego stanowisko w Lasach Oliwskich wymieniane jako: „Las Kleszy koło Polanek przy Brętowie” (Kalkreuth 1913), „Las Oliwski” (Jäger 1927) czy „droga przez szwedzką groblę do Kleszego Lasu” (Wangerin 1919 – wszystkie dane za Abromeitem 1898–1940). W późniejszych latach gatunku już nie podawano, nie odnaleziono go również w badaniach flory naczyniowej Lasów Oliwskich (Rydzewska-Szymczyk 1972). Być może lokalna populacja przechodziła regres związany z zacienieniem miejsc występowania turzycy pod zwartym okapem lasu. Obecnie w związku ze starzeniem się miejscowych drzewostanów i powstawaniem prześwietleń populacja ma możliwość rozrastania się.

Odnalezione stanowisko *C. brizoides* znajduje się w tym samym rejonie Lasów Oliwskich, z którego podawano gatunek w przeszłości (por. Abromeit 1898–1940), i można uznać, że jest to wciąż ta sama populacja. Przypuszczalnie gatunek szerzej się tu nie rozprzestrzenił, gdyż brak danych o jego ewentualnym występowaniu w innych rejonach zarówno Lasów Oliwskich, jak i przylegających kompleksów leśnych.

Wydaje się wskazane objęcie fragmentu lasu z *C. brizoides* ochroną prawną. Znajduje się on w granicach Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, co powinno ułatwić i przyspieszyć działania ochronne.

Zebrany materiał zielnikowy złożono w zielniku GDMA.

Praca zrealizowana
w ramach projektu badawczego finansowanego przez
Komitet Badań Naukowych (grant nr 0946/PO4/98/15).

Summary

In Oliwskie Forests (Trójmiejski Landscape Park), a locality of *Carex brizoides* has been found. For the last time, the species was reported from that area more than 70 years ago. This plant is rare in Gdańsk region, although in Western Pomerania is not considered as a threatened one. The locality is on an asphalt road side in a lighted up part of a mixed forest, mainly with spruce and bornbeam. *C. brizoides* grows here in masses in ground cover and flowers and fruits profusely. Although good present condition of its population, the species should be protected by law on this locality

Literatura

- ABROMEIT J. 1898–1940. Flora von Ost- und Westpreussen. Berlin-Koenigsberg, ss. 1248.
- CHATER A. O. 1980. 12. CAREX L. – W: Tutin T.G., Heywood V.H., Burges N.A., Moore D.M., Valentine D.H., Walters S.M., Webb D.A. (red.). Flora Europaea. 5: 290–323. University Press, Cambridge.
- HEGI G. (bez daty). Illustrierte Flora von Mittel-Europa. 2: ss. 405. J.F. Lehmann's Verlag, München.
- RACIBORSKI M. 1919. Rząd: Cyperales, Ciborowe. Rodzina: Cyperaceae, Turzycowate (Ciborowate). – W: Raciborski M., Szafer W. (red.). Flora polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych. 1: 155–320. Nakładem Akademji Umiejętności w Krakowie.
- RUTKOWSKI L. 1998. Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski Niżowej. PWN, Warszawa, ss. 812.
- RYDZEWSKA-SZYMCZYK M. 1972. Flora roślin naczyniowych nadleśnictwa Oliwa. Msc. Praca magisterska wykonana w Zakładzie Botaniki UG, Gdynia.
- SZAFAER W., KULCZYŃSKI S., PAWŁOWSKI B. 1967. Rośliny polskie. PWN, Warszawa, ss. XXVIII + 1020.
- WILGA M. S., BULIŃSKI M., FAŁTYNOWICZ W., BŁAŻUK J., SIKORA A., CIECHANOWSKI M. 1999. Ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym. Część II. Ścieżka w dolinie Samborowo – fauna. Ścieżka w Dolinie Radości. Wydawnictwo Gdańskie, Gdańsk, ss. 165.
- ZARZYCKI K. 1984. Ekologiczne liczby wskaźnikowe roślin naczyniowych Polski. Instytut Botaniki PAN, Kraków, ss. 45.
- ŻUKOWSKI W., JACKOWIAK B. (red.). 1995. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski. – Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM 3: 5–141. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.